

Las Squadras

1

Informaziuns generalas e messadi tier la radunonza communal dils 7 da matg 2010

Messadi per la radunonza communal dils 07-05-2010

Messadi per la radunonza communal dils 07-05-2010

allas 20.00 uras en casa da scola a Rabius

La suprastanza communal suttametta las suandontas fa-tschentas a Vus:

1. Avertura e beinvegni
2. Elecziun da 2 dumbravuschs
3. Approbaziun dil protocol dalla davosa radunonza communal dils 17-12-2009
4. Tractaziun ed approbaziun dil project adattaziun Casa s. Martin per mauns dalla votaziun all'urna
5. Orientaziuns
6. Varia

Tractanda 3: Protocol

Dil protocol dalla radunonza communal dils 17-12-2009 sa vegnir priu investa sin canzlia communal duront las uras da spurtegl. Avon radunonza ei il protocol ultra da quei exponius per investa. Il protocol sa era vegnir abonnaus per la summa da frs. 25.00 per onn tier l'administraziun communal.

Tractanda 4: Tractaziun ed approbaziun dil project adattaziun Casa s. Martin per mauns dalla votaziun all'urna

Il svilup demographic, la situaziun economica ed era las pretensiuns ed ils basegns sil sector da sanadad ein semidai considerablamein ils davos onns. Era egl avegnir vegnan midadas sin quels secturs continuadamein ad occupar nus tuts ed aschia era nossas vischnaucas.

Era la Casa s. Martin senta quellas midadas en nossa societad e sto adattar sia purschida per saver satisfar oz ed era el futur als basegns dil mintgadi ed en special allas pretensiuns sil sector dalla tgira e dil sustegn da nos attempai. El center stat denton vinavon la finamira principala dalla Casa s. Martin da possibilitar in dign ed emperneivel dacasa allas cussadentas ed als cussadents.

1. Dil "Spital" entochen tier la Casa s. Martin

Sin incarica dil cantun haveva la vischnaunca da Trun giu ac-

quistau igl onn 1889 la casa Bavier a Trun / Sum il Vitg e mess a disposiziun tala sco casa pauperila, il schinumnu "Spital".

il "spital da 1889"

Els onns 1960, pia 70 onns pli tard, eran las relaziuns el "Spital" buca pli supportablas, aschia che la fundaziun Asil s. Martin ei vegnida fundada. La fundaziun ha lu baghegiu duront ils onns 1964-1966 in niev baghetg a Dulezi. Igl Asil s. Martin era l'emprima casa da vegls en Surselva cun ina partiziun da tgira. El purscheva plazs a 60 attempai e deva lavur a 16 persunas.

Asil s. Martin, project 1966

En connex cul concept cantunal "Alt werden in Graubünden" ha il cantun pretendiu l'entschatta dils 1990 ch'ei dueigi dar mo duas casas da tgira per la Cadi e quei ina per la Sursassiala a Mustér ed ina per la Sutsassiala a Trun. Quei concept cantunal prevedeva che las casas da vegls tradiziunalas astgavan buca prender si pli cussadents che basignavan pli ch'in cert grad da tgira.

Sin fundament dallas directivas cantunales ein las vischnauncas da Breil, Sumvitg, Trun e Schlans seligiadas per realisar la Casa da tgira Sutsassiala a Trun. Per la vischnaunca da Sumvitg, che disponeva culla Casa s. Giusep d'ina atgna casa da vegls che steva medemamein avon la damonda da vegnir adattada allas pretensiuns dalla tgira dils attempai, ei la decisiun da separticipar vid la Casa da tgira Sutsassiala buca stada sempl.

Suenter intensiv lavurs preparatoricas entras ils gremis responsabels han las convischinas ed ils convischins dallas vischnauncas purtadas da Breil, Sumvitg, Trun e Schlans approbau ils 6 da zercladur 1993 all'urna il project dalla Casa da tgira Sutsassiala e concediu il credit necessari persuerter.

La quota da cumproprietad vid la Casa s. Martin ei vegnida fixada sco suonda:

- 60 % Corporaziun casa da tgira Sutsassiala,
- 40 % Fundaziun Casa s. Martin.

La participaziun dallas vischnauncas vid la Corporaziun casa da tgira Sutsassiala ei vegnida definida tenor las suandontas quotas:

- 34.57 % vischnaunca Sumvitg,
- 33.89 % vischnaunca Breil,
- 29.21 % vischnaunca Trun,
- 2.33 % vischnaunca Schlans.

Casa s. Martin, project 1998

Ils dus purtaders dalla Casa s. Martin, la fundaziun Casa s. Martin e la corporaziun Casa da tgira Sutsassiala han 1996 entochen 1998 renovau ed engrondu il baghetg existent. Sin basa dil concept cantunal ei vegniu realisau ella Casa s. Martin 30 combras dublas e 6 combras singulas. Ell'alzada sisum digl anteriur baghetg han ins saviu realisar duas habitaziuns da mintgamai duas stanzas che ein dapi la realisaziun stadas occupadas tut il temps.

Igl onn 1998 han ils cussadents che havevan stuiu prender dimora ordeifer la casa duront il temps da baghegiar saviu secasar en casa nova. E dapi lu vegnan ton il menaschi sco era il quen menai comunablamein dad omisdus purtaders.

Ils delegai dalla corporaziun ed ils commembers dalla fundaziun seradunan comunablamein duas gadas ad onn ni tenor basegns per tractar las fatschentas necessarias, denter auter il preventiv, il siaraqen ed il rapport da gestiun.

La cumissiun-casa che secumpona da 5 personas (2 dalla fundaziun e 3 dalla corporaziun) ei il gremi responsabel pil menaschi

dalla Casa s. Martin. Ella dat annualmein rapport dalla gestiun e dil quen communabel al cussegl da fundaziun ed als delegai dalla corporaziun.

2. Situaziun actuala

Biars cussadents vegnan oz il di fetg tard en casa da tgira, pia pér cura ch'ei basegnan tgira intensiva, tgira medicinala ni cu els ein desorientai. Tgi che sa aunc s'orientar senuspescha da bandunar siu dacasa e prender dimora en casa da vegls e lu forsa aunc en ina stanza dubla cun ina persuna jastra. La consequenza ei che la decisiun da serender en casa da tgira vegn ton dils pertuccai sco era dils confamiliars stuschada entochen ch'il buordi ei per tuts pertuccai aschi gronds ch'ei dat buc autras letgas pli. Beinsavens ei la dimora en casa da vegls aschia lu mo pli da cuort temps.

Tier nus vivan ils attempai savens onns e decennis tut persuls en lur atgna casa ni habitaziun, avon ch'els serendan en casa da vegls. Per tals carstgauns disai da viver persuls ei gia il s'entupar culla cuminonza gronda il di ora in novum. Il stuer parter permanentamein ina combra cun enzatgi jester e buca pli haver in liug da saver esser persuls munta ina immensa cesura ella veta da mintgadi ed ei fetg savens la raschun che cussadents e cussadents sesentan buca da casa en casa da vegls.

Ils attempai passentan dil reminent la gronda part da lur temps en stiva ni en combra. Aschia munta il stuer parter ina combra cun ina persuna jastra senza dubi buca mo in grond sacrifici, mobein era ina marcantamein pli schliata qualitat da viver che sa buca vegnir cumpensada cun aunc aschi interessantas purschidas sin auters secturs.

En combras dublas san ins oz aschia mo aunc pli plazzar personas en situaziuns specialas, sco per exempel personas che realiseschan buca pli tgei che succeda entuorn ellas ni cussadents e cussadents che giavischan da saver parter ina combra cun enzatgi auter.

Ina nova purschida en casa da vegls che vegn dumandada adina dapli ei la tgira transitoria che porscha per in cuort temps in dacasa cun tgira individuala, per exempel suenter in tractament en spital. Naven digl onn proxim ein las casas da tgira obligadas da porscher tgira transitoria duront max. 2 jamnas.

Era il basegns da confamiliars che tgeran seniors da vegnir discargai duront entgins dis semanifestescha actualmein ell'entira Surselva e pretenda dallas casas da vegls e da tgira da metter a disposiziun plaz corrispudent per quels schinumnai hosps dil di.

3. Perspectivas pigl avegnir

Ord motivs economics e muort munconza digl agid entras amitgs ni confamiliars che habiteschan buca pli damaneivel, eis ei da supponer che la generaziun che ei oz aunc activa en nossa regiun sa buca guder aschi ditg la sera dalla veta egl agen dacasa sco ils cussadents actuals han aunc saviu far quei. Aschia tucca ei probabel alla proxima generaziun da serender pli baul en casa da vegls. Quei pass, che ei per in carstgaun che sesenta aunc

bein ina fetg greva decisiun, sa vegnir levgiaus cun purschidas specialas ed attractivas e cun in ambient ruasseivel e dign. Ultra da quei vegnan las pretensiuns dalla proxima generaziun ad esser pli aultas che quellas dils cussadents dad ozildi. Combras singulas daventan standard e s'audan tier la purschida da fundament. Combras dublas san vegnir occupadas mo pli en cass specialas.

Las stanzas singulas ston esser grondas, claras e cumadeivlas. Ellas ston porscher in "igniv personal" che lubescha in'aula autonomia individuala. Il carstgaun sils onns drova in liug cun tempru persunala ed intima per cheutras saver salvar sia individualitad e dignitad era duront il temps ch'el basegna agid d'ordeifer. La situaziun actuala cun in grond diember da combras dublas sa buca pli ademplir quels gronds basegns da cussadents e cussadents. Era tier igl uffeci da sanadad cantunal han ins udiu il clom dil temps. Aschia pretenda quel actualmeins - mo 12 onns suenter la davosa renovaziun ed engrondaziun dalla Casa s. Martin - ch'ei vegni realisau tier renovaziuns ed engrondaziuns da casas da tgira sulettameins stanzas singulas.

Era ils responsabels dil cantun han realisau ch'ils cussadents gjavischian da saver viver en dignitad ed autonomia, da guder ina qualitativameins aulta purschida e da retscheiver il necessari agid. Ina purschida attractiva levgescha era la decisiun da bandunar igl agen dacasa e da guder la sera dalla veta el ravugl d'ina casa da vegls e da tgira.

Seniors aunc pli activs che sedecidan da prender dimora en casa da vegls e da tgira dattan veta e tempru e gidan a schaffir ina buna atmosfera familiara, dalla quala l'entira casa profitescha la finala.

Adina dapli senioras e seniors vulan sedescargar dallas savens fetg stunclentusas lavurs en ed entuorn lur casas e habitaziuns. Els vulan prender pli lev e guder la veta e tuttina saver viver en in ambient cun relativameins grond'autonomia e cun ina certa garanzia da segirtad. A quels basegns actuals san ins corrispunder il meglier cun porscher ellas casas existentas habitaziuns per attempai. Aschia san personas, che ston muort fleivlezia ed impediments desister da lur casa ni lur habitaziun, aunc guder vinavon lur autonomia.

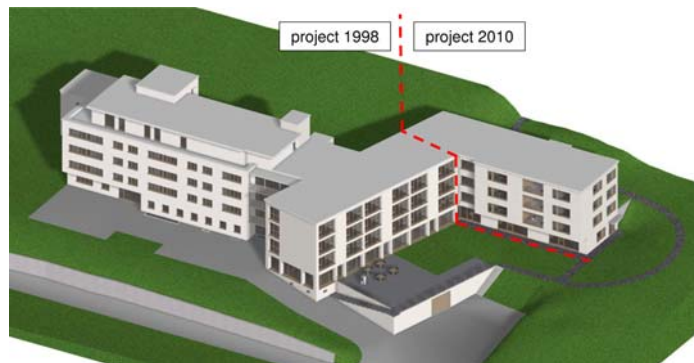
Habitaziuns per seniors els centers d'attempai s'audan tier ina moderna purschida che lubescha als pertuccai da far diever dall'entira infrastruttura. Las experientschas dapi il temps dalla realisaziun dil project da 1998 han mussau claremeins che locataris en habitaziuns da seniors el center da tgira sesentan pli segirs e san mantener pli ditg lur independenza. Igl ei era semussau ch'il pass naven dalla habitaziun da seniors ella partiziun da tgira va lu pli tgunsch.

Igl interess superiuor da nos seniors ei da viver aschi autonom sco pusseivel en dignitad e segirtad.

4. Il project 2010

Cul project 2010 vulan ils purtaders dalla Casa s. Martin saver satisfar pli optimal als basegns actuals e futurs da nos seniors ed attempai.

Il project elaboraus dil *biro d'architectura Aluis Huonder da Rabius/Mustér* preveda d'engrondir il baghetg existent cun ina part annexa encunter damaun. Las quater alzadas novas corrispundan cullas alzadas dil baghetg existent. Ellas treis alzadas sura dat ei mintgamai in plaz da sentupada ed ina terrassa schurmiada. Mintga combra ei spaziusa e sa aschi lunsch sco pusseivel vegnir drizzada en cun mobillas dil cussadent. Las treis partiziuns da tgira actualas vegnan engrondidas sin tala moda ch'ei drova buc ulteriur personal. La structura da tgira dad oz resta.

Las 10 stanzas dublas actualas en mintga alzada vegnan funcziunadas entuorn en combras singulas. Duas stanzas dublas, confortablas restan en mintga alzada. Il baghetg niev che ei colligiau directameins cul baghetg existent survegn tschun stanzas da tgira singulas per alzada.

2., 3. e 4. alzada cun combras singulas

LEGENDA:

- ① midada da combra dubla en combra singula
- ② novas combras singulas
- ③ combras singulas cun pusseivladad da midar en habitaziun
- ④ plaz da sentupada
- ⑤ terrassa

Igl actual diember da 60 plazs resta tuttina, niev cun 45 stanzas singulas, 6 stanzas dublas e 3 plazs per hosps da tgira transitoria ni per hosps dil di.

Per schurmegiar meglier cussadents sensibilis ni desorientai dat ei sin mintg'alzada in liug da sentupada.

Ella part dil project 2010 san ins sin mintg'alzada cun combras singulas colligiar duas combras aschia ch'ei dat ordlunder ina habitaziun da duas stanzas, per exempel per conjugals.

Sche la Casa s. Martin sto enzacu el futur menar ina partiziun schurmegiada, per exempel per cussadents cun demenza, lubescha il baghetg niev da realisar quei cun pintgas adattaziuns.

terrasa existenta cun vesta sin baghetg niv

combra

Sper las duas habitaziuns existentas ella quarta alzada sura dil baghetg da 1966 vegnan treis ulteriuras habitaziuns integradas el plaunterren dil project niv, aschia che la Casa s. Martin dispona da niv da tschun habitaziuns attractivas per seniors.

5. Cuosts d'investiziun e finanziaziun

Il project 2010 per la Casa da tgira Sutsassiala preveda cuosts d'investiziun da 3.9 milliuns francs. El sa vegnir finanziaus cumplesamein cun agens mieds. Il project 2010 sa pia vegnir realisau senza caschunar cuosts supplementars per las vischnauncas purtadras.

Davart dil cantun dat ei neginas subvenziuns per quei project. La cundiziun per saver profitar da subvenziuns cantunalas fuss quella, ch'igl actual diember da plazz en Casa s. Martin stuess vegnir reducius marcantamein. Per la Casa s. Martin vegn ina pli gronda reduziun digl actual diember da plazz denton buc en damonda, perquei ch'il menaschi savess lu buca pli purtar sesez. Aschia sto il project vegnir realisau senza agid finanziau davart dil cantun.

6. Procedura da decisiun

Il statuts dalla corporaziun Casa da tgira Sutsassiala prevedan en art. 15 per expensas che survargan la summa da 250'000 francs la votaziun all'urna. La cuminonza dils votants dallas 4 vischnauncas purtadras decida culla maioritad dallas vuschs valeivlas dils votants dalla corporaziun e culla maioritad dallas vischnauncas. Il resultat dalla votaziun en scadina vischnaunca vala sco vusch da vischnaunca. Igl art. 16 fixescha che las votaziuns

all'urna vegnan fatgas en mintga vischnaunca il medem datum.

Ils delegai dalla corporaziun Casa da tgira Sutsassiala ed il cussegl da fundaziun Casa s. Martin han approbau il project 2010 ella sesida dils 15 d'avrel 2010 per mauns dallas votaziuns all'urna ellas vischnauncas purtadras dils 13 da zercladur 2010.

7. Realisaziun / plan da termin

Cull'approbaziun dil project e dil modus da finanziaziun vegn la cumissiun-casa incaricada culla realisaziun dil project. Immediat suenter la decisiun positiva all'urna vegn la damonda da baghegiar inoltrada alla vischnaunca da Trun. El medem mument vegnan las lavurs screttas ora tenor lescha da submitziun ed el decuors dalla secunda mesadad digl onn 2010 duei lu vegnir dau l'emprema badelada. Aschia savess la fasa da construcziun per l'adattaziun dalla Casa s. Martin lu vegnir terminada igl atun 2011.

8. Ponderaziuns finalas

L'adattaziun dalla Casa s. Martin ei necessaria per saver porscher oz ed era egl avegnir la duida qualitad da viver allas cussadentas ed als cussadents. Mo ina purschida attractiva ed adequata al temps ed allas pretensiuns dallas cussadentas e dils cussadents ei garanta per in menaschi ulivau e finanziau supportabel.

Il project porscha era ina gronda flexibilitad en vesta als bagens multifars sil sector dalla tgira da nos attempai.

La Casa s. Martin dispona niv da tschun habitaziuns per seniors.

La realisaziun dil project 2010 caschuna negins cuosts d'investiziun per las vischnauncas ed il resultat finanziau annual ord il menaschi vegn strusch a semidar.

La Casa s. Martin sa mantener sia impurtonza sco in dils gronds patrums da lavur ella regiun.

Cul project 2010 vegn era l'attractivitad da nosa regiun augmentada.

9. Propostas

Sin fundament dallas sura ponderaziuns propona la suprazion communal

d'approbar il project 2010 per l'adattaziun dalla Casa s. Martin e da finanziau tal cun agens mieds per mauns dalla votaziun all'urna.

Editura

Vischnaunca Sumvitg, caum postal 60, 7175 Sumvitg
telefon: 081 920 25 00, fax: 081 920 25 08,
e-mail: info@sumvitg.ch